

આ સમયની ગતિ ન્યારી છે...તે પાછો ચોક્કસ આવે છે.

ડૉ. જય ઝોઝા

આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર, ચિલ્ડ્રન્સ યુનિવર્સિટી. ગાંધીનગર
Mo.9898046488 Email:- jayuoza@gmail.com

મહાભારત ધારાવાહિકમાં પુનઃ હરીશ ભીમાણીનો અવાજ સાંભળીને જાણે કે કાળ નું ચક્ર જ ફેરવાઈ ગયું. મહાભારત ૧૯૮૮ની આ મહાધારાવાહિક આજે ૩૨ વર્ષ પછી આપણે જોવાની થશે એવો વિચાર કોણે કર્યો હશે? ખરેખર સમયનું ચક્ર નિરાળું છે. આપણે કહીએ છીએ કે વીતેલો સમય પાછો નથી આવતો પણ અત્યારે તો જાણે કાળચક્ર પાછું જઈ રહ્યું છે. આપણી કહેવાતી આધુનિકતા અને ભોગ પ્રત્યેની દોડ એકદમ જ થંભી ગઈ છે. પ્રકૃતિ સાથેની આપણી છેડછાડ તેની સાથેના આપણા દુર્ચ્વવહારના કારણે આપણે અત્યારે આ પરિસ્થિતિનો સામનો કરી રહ્યા છીએ. આપણા પૂર્વજોએ આપણા ઋષિમુનિઓએ જે જીવનધોરણો નક્કી કર્યા હતા, તે આજે, અત્યારના સંજોગોમાં વધુ અનુકરણીય લાગે છે.

પાણિચારે ગોળો હોય અને તેમાંથી પાણી લેવું હોય તો ડોચાથી જ લેવાનું. એવું જ્યારે આપણને આપણા દાદીમા શીખવતા તે અત્યારે કેટલું યાદ આવે છે! ઘરની અંદર પાચખાનું તો હોય જ નહીં, પાચખાનું તો ઘરની બહાર ચોક્કમાં જ હોય. આપણા દાદા અથવા દાદીને હજી અમુક વર્ષો પહેલાં સુધી જ આપણે જેટલીવાર પાચખાને જાય તેટલી વાર સ્નાન કરતા જોયા છે. આજે જ્યારે છાશવારે સેનેટાઈઝર કે પછી અલગ-અલગ સાબુ દ્વારા હાથ ધોતા રહીએ છીએ ત્યારે એ પણ યાદ આવે છે. મનુસ્મૃતિ, વ્યાસ સ્મૃતિ, યાજ્ઞવલ્ક્ય સ્મૃતિ આ બધામાં જીવન જીવવાના જે નિયમો સમજાવવામાં આવ્યા હતા, તે આજે whatsapp અને facebook પર તેના મૂળ શ્લોક સાથે ફરી રહ્યા છે. કોણ કહે છે કે ગયેલો સમય પાછો નથી આવતો આજે જે પરિસ્થિતિ છે, તેના કર્તા આપણે જ છીએ તે તો હવે નિશંકપણે સ્વીકારવું જ રહ્યું.

પરંતુ આગામી પેઢીને જો વારસામાં કંઈક સ્વર્ણિમ પૃથ્વી દઈને જવી હશે તો હવે આપણે સુધરવું રહ્યું. મેગી અને પાસ્તા ખાઈને અને મેદાની રમતોને ભૂલી જઈને આજની પેઢી વધારે પડતી જ સોફ્ટ બની ગઈ છે. સાંજ પડે અને રેતીમાં રજોટાઈને આપણે ઘરે ન આવીએ એવો એકેચ દિવસ યાદ આવે છે? સેંકડો બેક્ટેરિયા અને વાઈરસને માટીની અંદર રમતાં-રમતાં પડતાં-આખડતાં આપણે આપણા શરીરને કસી લીધું હતું. જેને હવે આપણે

વધુ પડતું નાજુક બનાવી દીધું છે. ના ના આની અંદર ક્યાંય સ્વચ્છતાની અવગણના કરવાની વાત નથી. સ્વચ્છતા જરૂરી છે પણ કોમ્પલેન બોય હોય કે બોર્નવિટા ગર્લ સવારે દસ મિનિટની પ્રાર્થનામાં પણ ઊભા રહી શકતા ન હોવાનો અનુભવ એક શિક્ષક તરીકે મેં કર્યો છે. ચક્રર ખાઈને નીચે પડતા આજના એવેન્જર્સના ચાહકોને જોયા છે.

મૂળ વાત પ્રકૃતિ તરફ પાછા જવાની છે.આપણા મુળીયા તરફ પાછા જવાની, અને આપણી સંસ્કૃતિ અનુસાર જીવન જીવવાની છે.આ પ્રકૃતિનું માત્ર શોષણ જ કરે રાખીશું તો ફળ આપું જ મળશે.

આપણે વૈદિક જીવન પદ્ધતિનાં મૂળીયાને અનુસરીશું તો ચોક્કસ ઉકેલ મળશે.એક દુઃખદ ઘટના ૩ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૪ના રોજ બની હતી.જ્યારે ભોપાલ ખાતે યુનિયન કાર્બાઈડ ફેક્ટરીમાંથી ઝેરી એમઆઈસી ગેસ નીકળ્યો હતો. સેંકડો લોકો મૃત્યુ પામ્યા અને હજારો લોકોને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા પરંતુ ત્યાં બે પરિવારો હતા – તે શ્રી સોહન લાલ એસ કુશવાહા અને શ્રી એમ.એલ. રાઠોડ, પ્લાન્ટથી લગભગ એક માઈલ દૂર રહેતો જે પરિવાર બહાર નીકળ્યો હતો,પરંતુ આ પરિવારો નિયમિતપણે અગ્નિહોત્ર (હવન) કરતા હતા. આ પરિવારોમાં કોઈનું મોત થયું નથી, ઝેરી ગેસના લિકેજથી સૌથી વધુ અસરગ્રસ્ત વિસ્તારમાં હાજર હોવા છતાં કોઈને પણ હોસ્પિટલમાં દાખલ કરાયા ન હતા. આ નિરીક્ષણ સૂચવે છે કે અગ્નિહોત્ર(હવન)પ્રદૂષણનું કારગર મારણ છે.

(અંગ્રેજી ટૈનિક- 4-5-85 ના “ધ હિન્દુ”; ન્યૂઝ આર્ટમ તરીકે આ સમાચાર હતા)

ઘણાં બધા રોગો અને અનેક મુશ્કેલીઓનું એકમાત્ર કારગર હથિયાર યજ્ઞ છે.તેની અંદર હોમવામાં આપતી સમિધાઓ પ્રદૂષણ દૂર કરે છે.તેની અંદર વપરાતી સામગ્રીઓ પણ અત્યંત ઔષધિયુક્ત હોય છે.ગાયનું ઘી,આંબો,પીપળો અને પલાશના લાકડાઓ,ગાયના છાણા,જવ,તલ,ચોખા,ખારેક,ગૂગળ,કપૂર,ચંદન જેવા પદાર્થો હોમવામાં આવે છે.આ બધાનું ફળ એ મળે છે,કે નિત્યકર્મમાં હવન કે યજ્ઞ કરવાથી આધ્યાત્મિક, શારીરિક, માનસિક અને સામાજિક ફાયદાઓ જોવા મળે છે.આપણે આપણી વૈદિક પરમ્પરાઓ તરફ વળી પાછા ડગ માંડવા જ પડશે.

આજે જ્યારે વિવિધ ઉપાયો દ્વારા સંક્રમણથી બચવાની યુક્તિઓ સમજાવાઈ રહી છે ત્યારે આપણા સંસ્કૃત ગ્રંથો અને વૈદિક પરમ્પરાઓમાં વર્ષો પહેલેથી જ આ બધા સંક્રમણથી બચવાના ઉપાય દર્શાવવામાં આવ્યા હતા,તેમાથી થોડું આચમન આપ સૌ સમક્ષ મૂકવાનો પ્રયત્ન કરું છું.

- તિરકૃત્યોચ્ચરેત્કાષ્ઠલોષ્ઠપત્રતુણાદિના ।

નિયમ્ય પ્રયત્નો વાચં સંવીતાઙ્ગોડવગુણિઠતઃ ॥ (મનુસ્મૃતિ – ૪/૪૯)

- લાકડી, માટીનું ઢેકું, સુકાચેલું પર્ણ અને ઘાસથી ભૂમિને ઢાંકીને તથા સ્વયં ચૂપ રહીને તથા મસ્તકને ઢાંકીને મલ-મૂત્રનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.
- અન્યદેવ ભવેદ્ વાસઃ શયનીયે નરોત્તમ।
અન્યદ્ રથ્યાસુ દેવાનામ્ અર્ચાયામ્ અન્યદેવ હિ ॥ (મહાભારત – અનુ. ૧૦૪/૮૬)
- સુતા સમયે, ઘરથી બહાર ફરવાના સમયે તથા પૂજન સમયે અલગ અલગ વસ્ત્ર હોવા જોઈએ.
- હસ્તપાદે મુખે ચૈવ પચ્ચાર્દ્રો ભોજનં ચરેત્ । (પદ્મપુરાણ , સૃષ્ટિ ૫૧/૮૮)
નાપ્રક્ષાલિતપાણિપાદો ભુઙ્ગીત । (સુશ્રુતસંહિતા-ચિકિત્સા ૨૪/૧૮)
- હાથ, પગ અને મુખ ધોઈને જ ભોજન કરવું જોઈએ.
- અપમૃજ્યાન્ન ચ સ્નાતો ગાત્રાણ્યમ્બરપાણિભિઃ । (માર્કણ્ડેયપુરાણ ૩૪/૫૨)
- સ્નાન કર્યા પછી હાથોથી અથવા સ્નાન સમયે પહેરેલા ભીના વસ્ત્રોથી શરીરને લુંછવું જોઈએ નહીં.

મહાભારતના આદિપર્વમાં ધૃતરાષ્ટ્ર પાંડવોને ખાંડવવન આપે છે, જે સંપૂર્ણ ઉજ્જડ છે. ઈક્ષુમતી નદીના કીનારે તક્કરાજાની આ ભૂમિ હતી. આ ઉજ્જડ ભૂમિને જોઈને અર્જુને કૃષ્ણને પુછ્યું હવે શું કરીએ? કૃષ્ણએ અગ્નિને બોલાવ્યા, અને તેમણે આ વનને સંપૂર્ણ દહન કરવાનું સૂચન કર્યું. અગ્નિએ આ કામ કર્યું, આ સમયે પક્ષીઓ ઊડવા માંગતા હતા, પશુઓ ભાગવા માંગતા હતા. પરંતુ આ વનમાં રહેતા પશુ-પંખી, જલાશય, બધું જ નષ્ટ થઈ ગયું. અને આ પ્રકૃતિના સ્મશાનઘાટ પર ઈન્દ્રપ્રસ્થ ઊભું થયું. આપણે સહું જાણીએ છીએ કે આ માયાવી નગરીને પાંડવો ક્યારેય ભોગવી શક્યા નહીં. આજે લોકડાઉન વખતે જ્યારે બધે જ મનુષ્ય ઘરોમાં બંધ છે, ત્યારે ફરી પાછો પક્ષીઓનો કલરવ સંભળાવા માંડ્યો છે, આપણા સૂમસામ પહેલા હાઈવે પર નીલગાય, ચીતલ અને હરણાઓ ફરવા લાગ્યા છે. જે વન અને જંગલ કાપીકૂપીને આપણે નગરો વસાવ્યાં, તે વાસ્તવમાં તો તેમનો વસવાટ હતો. આ પ્રકૃતિ સાથે આપણે જે દુષ્ટ વ્યવહાર કર્યો છે, તે અસહનીય છે. આ લોકડાઉનમાં આપણે સંચય અને શિસ્ત સાથે અભ્યાસ કરવાનો છે કે, આ ૨૧ દિવસ પછી પ્રકૃતિનો ઉપભોગ નહીં પરંતુ તેની સાથે તાદાત્મ્ય સાધીને કેવી રીતે નવી ઈર્નિંગ શરૂ કરી શકાય.